

Janny Bloembergen

Camerabewaking in de openbare ruimte

Veel gemeenten zetten tegenwoordig cameratoezicht in de openbare ruimte in. Zij gebruiken het als instrument om de openbare orde te handhaven en criminaliteit en overlast tegen te gaan.

Camerabeelden kunnen zowel live als achteraf worden gebruikt: bij live toezicht worden de beelden, meestal tijdens risico-uren, bekeken door gemeentelijk personeel, politiemensen en/of particuliere beveiligers. Daarnaast kunnen opgenomen beelden achteraf door de politie worden gebruikt als bewijsmateriaal. Live toezicht werkt, zo is althans de verwachting van voorstanders, preventief en opsporing achteraf werkt repressief. De gemeente Ede was in 1997 de eerste die hiermee begon – een casestudy van dit initiatief.

Marieke Borren

De openbare ruimte, lichamelijke en bewegingsvrijheid

De 20e eeuwse Franse filosoof Merleau-Ponty laat zien dat wij mensen als belichaamde wezens kunnen bewegen (ook als we lichamelijke beperkingen hebben) en praktisch kunnen inspelen op de mogelijkheden die de wereld ons biedt. Door het 'ik beweeg' en 'ik kan' kunnen we pas perspectieven innemen op de wereld, daarin een plek hebben en ruimtelijkheid ervaren. In deze lezing wil ik met behulp van het werk van Merleau-Ponty's tijdgenoot, de joods-Duitse filosoof Hannah Arendt, betogen dat ook de openbare ruimte tot stand komt door het 'ik beweeg' en het 'ik kan' en wel doordat het mogelijk maakt dat er meerdere, verschillende perspectieven ontstaan. Tenminste, als we vrijelijk kunnen bewegen in die openbare ruimte. Als onze bewegingsvrijheid belemmerd wordt, bijvoorbeeld doordat we ons niet op straat wagen uit angst voor geweld, of door de privatisering van (delen van) de openbare ruimte, dan verschaalt de veelheid aan perspectieven op de wereld en neemt onze publieke vrijheid af. Het resultaat is dat de gedeelde wereld krimpt. Aan de hand van de casus van mijn persoonlijke ervaringen in de binnenstad van Johannesburg, Zuid-Afrika, een land dat niet alleen gekenmerkt wordt door grote sociaal-economische en raciale ongelijkheid, maar ook door omvangrijk straatgeweld.

Pieter de Bruijn

Stadsbewoners als erfgoedgemeenschap: musea en 'sociale veiligheid'

Voor veel musea is het presenteren van cultuur en geschiedenis niet (langer) een doel op zich. Zo streven zij ernaar om maatschappelijk gevoelige onderwerpen te agenderen of om verbinding tussen verschillende groepen in de samenleving te stimuleren. Speciaal om die reden ontwikkelen stadsmusea vaak zogenaemde participatieprojecten, waarmee zij naar buiten treden en proberen om stadsbewoners aan zich te binden.

Hoe verhouden dergelijke initiatieven zich tot de rol die musea in de negentiende eeuw kregen toebedeeld? Wat is de betekenis van dit soort projecten voor het bevorderen van 'sociale veiligheid' in het licht van theorievorming over cultureel erfgoed? En welke invloed hebben hedendaagse doelstellingen op de ontwikkeling van verzamelingen en presentaties over het verleden? Op deze vragen zullen we reflecteren aan de hand van een analyse van het participatieprogramma van het Haags Historisch Museum en van andere stadsmusea.

Martijn van den Burg

Orde houden in de stad. De moeizame introductie van het moderne politiesysteem

Traditioneel kenden steden nauwelijks een uitgebreid politieapparaat. Zij waren in hoge mate afhankelijk van burgers als het gaat aan de openbare veiligheid. Weliswaar was er een schout met een handvol ondergeschikten, de bescherming van de openbare ruimte was een gezamenlijke taak van de lokale autoriteiten en burgerlijke partijen zoals de schutterij en de nachtwachten. Deze burgerlijke plicht werd lang zeer serieus genomen. Meer en meer kwam dit ideaal echter op gespannen voet te staan met de werkelijke praktijk. Met het einde van de Nederlandse Republiek en de napoleontische tijd ontstond een modern politiesysteem. Maar dit ging niet zonder slag of stoot.

Lizet Duyvendak

'Aarde wees niet streng.' Een sociaal poëzieproject.

Amsterdam, Rotterdam, Antwerpen: havensteden, wereldsteden, toeristentrekkers, party-steden. Je blijft er gemakkelijk anoniem: zwervers, psychiatrisch patiënten, verslaafden en illegalen kunnen in de grote stad onder de radar blijven. Dat geeft sommige mensen ook een gevoel van onveiligheid. De stad is vaak een plek waar weinig sociale controle is, waar onverschilligheid heerst en waar mensen kunnen vereenzamen.

Zo'n 15 keer per jaar overlijdt er in Amsterdam iemand, waarvan men geen naasten kan traceren. En dan blijkt het met die onverschilligheid mee te vallen: sinds 2002 wordt in Amsterdam (en later ook op andere plaatsen in Nederland en Vlaanderen) aan die overledenen, waar anders niemand hun uitvaart zou bezoeken, een bijzonder saluut gebracht. Dichters schrijven voor iedere eenzame uitvaart een gedicht en lezen dat bij de uitvaart voor. Telkens opnieuw wordt er in de week voorafgaand aan een uitvaart intensief door een dichter over een mens nagedacht, wordt hem of haar een verhaal teruggegeven, een minimaal gebaar van beschaving. In deze lezing krijgt u een overzicht van de ontwikkeling van het literatuuronderwijs binnen het schoolvak Nederlands en wordt de stand van zaken omtrent de curriculumherziening geschetst. Er is ruimte voor discussie aan de hand van een aantal stellingen.

'Aarde, wees niet streng

Aarde, hier komt een eerzaam lichaam aan
waarin een magistrale zon is opgegaan (...).

Bovenstaande regels dichtte Menno Wigman voor de Eenzame uitvaart van meneer C., geboren op 29 december 1968 op Curaçao, gevonden in zijn woning aan de Amsterdamse Van Noordkade. Ongehuwd, geen kinderen. Geen familie getraceerd.

Tijdens mijn lezing zal ik aandacht besteden aan het project De eenzame uitvaart, aan de vraag waarom dichters aan deze uitvaarten meedoen, en bespreken welke prachtige poëzie dit oplevert. De Eenzame Uitvaart bestaat om de uniciteit van ieder mens te benadrukken, ook, of juist, van wie bij leven al haast vergeten is, of kwijtgeraakt.

Marjolein van Herten & Elisabeth den Hartog

The Machine Stops

Ruim 100 jaar geleden schreef E.M. Forster het korte toekomstverhaal *The Machine Stops* over een technocratische samenleving waarin menselijk contact voornamelijk virtueel, via social media verloopt. De wereld is een grote stad geworden, waarin ieder mens in een veilige afgesloten cel woont en door een machine van alle gemakken voorzien wordt. Met een verbluffende accuratesse heeft Forster de hedendaagse internetsamenleving geschetst. Dit maakt nieuwsgierig naar Forsters impliciete oordeel daarover. Welk beeld komt uit dit verhaal naar voren aangaande Forsters visie op een gelukkige samenleving met authentiek intermenselijk contact? Getuigt dit verhaal van een nostalgisch verlangen naar een geïdealiseerd pre-industrieel tijdperk of confronteert het ons veeleer met kritische vragen over onze eigen maatschappij? En wat te denken van het door Forster geschetste grootschalige technologische defect, waardoor de hele machinerie onverwachts tot stilstand komt? Is dat een klassieke topos in de dystopische literatuur of is de autonomie van technologische ontwikkelingen een serieuze zorg? Op deze vragen proberen Marjolein en Elisabeth, ieder vanuit hun eigen achtergrond, een antwoord te geven.

(Het verhaal van Forster is beschikbaar voor wie deze workshop wil bezoeken.)

Frank Inklaar

Belevissen in een panopticum van onbezorgd plezier

In de hedendaagse economie van belevissen worden in veel steden evenementen georganiseerd, vaak als onderdeel van de city marketing. In deze bijdrage ga ik nader in op veiligheid bij stedelijke evenementen. Geheel in lijn met het verschijnsel Disneyization blijkt dat veiligheid direct samenhangt met controle. Publiek accepteert voor een evenement met onbezorgd, veilig plezier zonder morren het tijdelijk opgeven van een zekere mate van vrijheid. Dit verschijnsel wordt geïllustreerd aan de hand van twee case-studies, Sail Kampen en het Dickens Festijn in Deventer.

Wim de Jong

De burger als bewaker van veiligheid in de stad. Buurtpreventie, slachtofferhulp en vrouwengroepen in de jaren tachtig

In de jaren tachtig worstelden veel Nederlandse steden met criminaliteit. Inbraken, vandalisme en (seksueel) geweld waren aan de orde van de dag. Veiligheid werd hierdoor vanaf midden jaren tachtig een steeds groter thema. Bij het op de agenda zetten daarvan waren groepen burgers betrokken, die vaak gingen samenwerken met de politie. De oorsprong van wat we nu kennen als whatsapp buurtpreventie en burgernet, ligt in de reactie op de oprichting van 'burgerwachten' door mensen zelf. Om te voorkomen dat mensen tot eigenrichting over zouden gaan ging de politie buurtpreventie bevorderen. Groepen burgers gingen ook slachtofferhulpgroepen inrichten, die al gauw een plek kregen op het politiebureau. Feministische groepen zorgden ervoor dat 'sociale veiligheid' een centraal beleidsthema werd in steden. Aan de hand van voorbeelden uit Amsterdam, Nijmegen en Amersfoort laat Wim de Jong zien hoe samenwerking tussen politie, gemeente en burgers bij het vormgeven van veiligheid tot stand kwam.

Mark Nelemans

De ethische dimensie van voluntarisme: burgerparticipatie bij veiligheid sinds de tachtiger jaren

Deze presentatie belicht een deelaspect van het gezamenlijk onderzoeksproject met dr. Martijn van der Burg, gericht op de dunne scheidslijn tussen geaccepteerd voluntarisme en verboden vigilantisme, geanalyseerd vanuit historisch, cultureel, ethisch en juridisch perspectief.

Sinds de tachtiger jaren is een ontwikkeling zichtbaar van toegenomen burgerparticipatie bij veiligheid. In de laatste jaren speelt digitalisering hierin een grote rol. Deze presentatie belicht de ethische aspecten van burgerparticipatie, de juridische grondslagen en grenzen en de dunne scheidslijn tussen hedendaags voluntarisme en vigilantisme

Jos Pouls

Helmond-Brandevoort en de populariteit van de retro-stad in Nederland

In de internationale literatuur over de Nederlandse stedenbouw en architectuur van de 20ste eeuw ligt de nadruk bijna steeds op haar moderne karakter: strak, licht en geometrisch. Sinds enkele decennia is er echter sprake van een voor Nederland geheel onvermoede opmars van een historiserende vormtaal en ruimtelijke ordening. Zowel in (grote) steden als kleine dorpen zien we nostalgische winkeltjes, oud ogende 'grachtenpanden' en kloeke pastorie-woningen verschijnen, en dat alles op 'natuurlijke' wijze gebouwd aan kronkelige straatjes. Het bekendste voorbeeld daarvan is wel Helmond-Brandevoort, waaraan vanaf 1995 wordt gebouwd en die nog wel het meeste lijkt op een oude vestingstad compleet met grachten en bruggen. De spreker gaat in op dit zowel merkwaardige als interessante fenomeen.

Litska Strikwerda

Meer veiligheid betekent niet minder risico's

In de huidige maatschappij is sprake van een bewustwording van en een angst voor veiligheidsrisico's alsmede de wens om deze risico's zoveel mogelijk te controleren. Volgens de criminoloog Zedner bevinden wij ons op het keerpunt van een "post-crime society", waarin criminaliteit wordt gezien als schadeberokkening of kwaad en de politie reactief optreedt, naar een "pre-crime society", waarin criminaliteit wordt gezien als risico en de politie preventief optreedt. Handelingen worden in een vroeger stadium strafbaar gesteld ("voorzorgstrafrecht") zodat opsporingsbevoegdheden eerder kunnen worden ingezet en de politie maakt zelfs gebruik van Big Data analyse om te berekenen waar en wanneer strafbare feiten plaats gaan vinden ("predictive policing") in de hoop dat criminaliteit kan worden voor-komen. Criminaliteitsbestrijding wordt daarmee een soort risicobeheersing. Maar ook daar zijn risico's aan verbonden, denk aan schending van het legaliteitsbeginsel, de onschuldpresumptie en het recht op privacy. Tezamen vormen die risico's een groot risico. Het legaliteitsbeginsel, de onschuldpresumptie en het recht op privacy zijn belangrijke voorwaarden voor de rechtsstaat, waarin de vrijheid van de burger centraal staat. Indien die voorwaarden geschonden worden, komt de rechtsstaat en uiteindelijk onze vrijheid in gevaar.

Irmin Visser

De praktijk van de veilige stad

In deze lezing wordt ingegaan op de vraag, hoe steden in de Nederlanden zich in het verleden praktisch beschermden en op welke wijze daaraan aan het eind van de negentiende eeuw pas verandering kwam. Hiertoe worden veel lichtbeelden van historische kaarten, van stadsmuren en -poorten alsook gebastioneerde omwallingen getoond, in plaats waarvan tegenwoordig bijvoorbeeld vaak boulevards zijn terug te vinden. Omdat er ook enkele ideaalsteden of stadsuitbreidingen zijn gerealiseerd, komt de spanning tussen ideaal en werkelijkheid, tussen theorie en praktijk vanzelf aan de orde.

Herman Simissen

Wenen als toevluchtsoord

In 1867 vond in het Habsburgse Rijk de zogeheten Ausgleich plaats: het Rijk veranderde in de dubbelmonarchie Oostenrijk-Hongarije. Dit was in feite een opwaardering van de politieke status van de Hongaarse delen van het Rijk. Tegelijk trad een nieuwe grondwet in werking, die in de praktijk onder meer de invoering van vrijheid van godsdienst betekende. Daardoor werd Oostenrijk, en met name de hoofdstad Wenen, een toevluchtsoord voor de Joodse bevolking van Oost- en Centraal-Europa wanneer zij te lijden had onder pogroms. In vogelvlucht wordt de immigratie naar Wenen als veilige stad geschetst – de stad werd zelfs ‘een aards Jerusalem’ genoemd. Vervolgens wordt ingegaan op de betekenis van deze immigratie voor culturele ontwikkelingen, niet alleen voor Wenen zelf, maar ook daarbuiten. Tenslotte wordt kort aandacht besteed aan het gruwelijke einde van dit proces na de Anschluss van Oostenrijk bij Duitsland in 1938.